

Први потпредседник Владе и министар спољних послова Републике Србије Ивица Дачић отворио је данас изложбу „Јасеновац – право на незаборав“ у Крагујевцу. Шеф српске дипломатије, овом приликом, подсетио је да је јануара 2018. године имао прилику да отвори сличну изложбу у згради Уједињених нација у Њујорку, која је била део обележавања Међународног дана сећања на Холокауст.

Министар је истакао да је неопходно јавно и јасно осудити сваку врсту историјског ревизионизма који негира злочине. Нагласио је да не смемо дозволити насилно, нити перфидно мењање погледа на прошлост и историјске чињенице, јер се тиме релативизују и негирају геноцидне и злочиначке политике према целим народима, те је посебно указао на то да уколико не негујемо културу сећања и нисмо на опрезу, ризикујемо да нам се понови трагична судбина.

Улогу у томе морамо имати сви ми као појединци, али и као друштва и државе у региону Балкана, јер сви заједно, као потомци и жртава и злочинаца имамо одговорност за заједничку будућност. Република Србија је пружила руку помирења, а очекујемо да у данашњој Републици Хрватској имамо савезника у очувању културе сећања на Јасеновац, који мора остати симбол Другог светског рата - страдања Срба, Јевреја, Рома, антифашиста Хрвата и других нација и симбол масовног и беспримерно суровог убијања, закључио је шеф српске дипломатије Ивица Дачић.

{youtube}PEkcsR8dB7c{/youtube}

Говор преносимо у целости:

„Поштоване даме и господо,

Имам част да вам се обратим поводом отварања изложбе „Јасеновац право на незаборав“, овога пута у Крагујевцу. Подсетићу вас да сам јануара 2018. године имао

прилику да сличну изложбу отворим у згради Уједињених нација у Њујорку, која је била део обележавања Међународног дана сећања на Холокауст, који су прогласиле Уједињене нације. Ове изложбе су један део нашег напора да очувамо културу сећања што је уједно и наш допринос одговорном односу према прошлости. Не постоји оправдање за одсуство сећања на злодела и за заборав и занемаривање обавеза које из тог сећања произлазе. Одговорно опхођење према историји омогућава нам одговорно делање у данашњем тренутку, јер трагедије попут оних које су задесиле српски и јеврејски народ у Другом светском рату не смемо да заборавимо и не смеју нам се поновити. Изложба треба да упозори и на опасности од ревитализације идеологије и политичких пракси, које су довеле до несагледивих страхаота. Део таквих настојања су и ненаучне реинтерпретације догађаја и процеса из периода Другог светског рата, које постају део јавног говора и оправдавају злочине. Наша је дужност да се против тога боримо, јер заборав злочина је нови злочин и позив да се он понови.

Нацистичка Немачка и њени представници починили су широм Европе злочине који се не могу избрисати из колективног сећања страдалих народа, а међу њима је свакако и масакр у Крагујевцу. Немачки историчар Хајнрих Аугуст Винклер у свом говору у Бундестагу поводом обележавања 70 година од краја Другог светског рата издваја Крагујевац као место где се догодио један од највећих нацистичких злочина, а стрељање назива "масакром чије се последице осећају и данас". Снажна је симболика коју Крагујевац као град херој са собом носи, посебно имајући у виду да данас, постављањем изложбе о Јасеновцу, ово место спаја два најмасовнија страдања српског народа у двадесетом веку.

Независна држава Хрватска имала је значајне сличности са нацистичким режимом, који је био модел и узор за формирање усташке државе. Не треба изгубити из вида да се од многобројних логора насталих на европском тлу Јасеновац издваја по томе што се није налазио под нацистичком надлежношћу. Њиме је управљао усташки режим, а један од заповедника система концентрационих логора Вјекослав Макс Лубурић 1941. године боравио је у немачком Заксенхаузену, где је од нациста учио како да управља сабирним центрима смрти. По повратку у НДХ, Лубурић своје искуство примењује управо у Јасеновцу. Познато је да је Заксенхаузен био модел за формирање осталих нацистичких логора, укључујући и Аушвиц, па са правом Јасеновац можемо назвати Аушвицом Балкана.

Британски историчар Хобсбаум пише да су усташе себе прогласиле већим нацистима од СС одреда, у чему је био у праву. Такође, и сами нацисти, попут Фон Хорстенауа, војног представника нацистичке Немачке у Загребу, били су згрожени усташким методама коришћеним у Независној држави Хрватској. Усташе су дале и оригинални допринос Холокаусту. Осим Јевреја и Рома, покушали су да елиминишу и све Србе у својој држави, али и Хрвате и муслимане антифашисте. Не смемо да заборавимо да је страдање недужних цивила у НДХ последица успостављања застрашујућег, планског и тоталитарног усташког система. Усвајањем расних закона Срби, Јевреји и комунисти проглашени су највећим непријатељима хрватског народа. НДХ је главне циљеве нацистичке расне политике уградила у свој правни систем, који је у свом крајњем остварењу требало да доведе до успостављања чистог хрватског простора. Усташки режим је преузео антисемитске мотиве нациста и фашиста, прикључујући им и тежњу ка

уништењу Срба. Нирнбершки закони нацистичке Немачке несумњиво су послужили као узор, али те законске одредбе нису механички преузете и уграђене у правни систем НДХ, већ су у обзир узете специфичности хрватског државног пројекта, а решавању расног проблема приступило се крајње озбиљно и ништа није препуштено случају. Србима и Јеврејима је био и забрањен живот у неким деловима хрватских градова, забрањена је употреба ћириличног писма, а убрзо је уследио и покушај истребљења ових народа. Идеолог њиховог покрета, Миле Будак, изјављивао је како трећину Срба треба побити, трећину иселити и трећину преобратити у католичку веру. По том плану, усташе су биле много амбициозније од самих нациста, јер Срби су сачињавали више од трећине становништва те државе - било их је милион и деветсто хиљада. Чињеница да је једна новостворена држава „новог европског поретка“ до краја свог постојања настојала да на разне начине, углавном физички, уништи готово трећину становништва сопствене државе је заиста феномен без преседана, чак и у тако крвавом рату какав је био Други светски рат. Оличење такве политике и таквог система је управо логор Јасеновац којем је посвећена ова изложба.

Јасеновац је био систем концетрационих логора смрти, место за истребљење и највеће стратиште за време Другог светског рата на простору бивше Југославије. Посебно је застрашујуће што су усташе у Јасеновцу примењивале готово све познате начине на које су људи убијани и мучени током векова на Балкану. На овом месту постојао је култ убијања, нарочито клања. Једна од поставки ове изложбе је и списак 57 усташких метода понижавања, убијања и мучења на смрти, а овде је изложен и „србосјек“, специјално оружје дизајнирано за брже убијање Срба. Хрватске усташе су овим ножем клале људе у логорима НДХ током Другог светског рата, а то су чинили најчешће и најбруталније у јасеновачком логору. Управо су се усташки логори према начину убијања разликовали од нацистичких фабрика смрти, јер су нацисти одржавали дистанцу у односу на жртве, а усташе су настојале да изазову патњу, без оклевања да лично окрваве руке.

Потресна су сведочења преживелих заточеника Јасеновца, попут Миленка Чекића, који се сећа како су усташе бајонетом најпре усмртили младу мајку, након чега су бацили њену бебу увис, дочекавши је затим на исте те бајонете. Какве су биле размере бруталности режима НДХ, показује и чињеница да је у Јасеновцу усташку награду добио Петар Брзица зато што је у току само једне ноћи (између 29. и 30. августа 1942) заклао 1.360 Срба. Међу жртвама усташа у НДХ нашао се и 91 рођак Николе Тесле, светски познатог српског научника, којег данас, крајње апсурдно, својатају многи у Хрватској. Трагичан је и податак да је само у Јасеновцу од усташа страдало 19.432 деце. Имам велику част што је данас са нама и Смиља Тишма, једна од дечијих заточеника Јасеновца, која је избегла трагичну судбину. Смиља је преживела, али је једанаест чланова њене породице страдало од усташког режима. Њен живот и њена борба су нам узор да будемо храбри и да никада не заборавимо трагедију наше прошлости, али и да памтимо победу над највећим злом који је задесило наш народ. Смиља Тишма је живи симбол нашег памћења и наше победе и од срца јој хвала што је данас са нама овде.

Јасеновац није био једино место страдања, јер су Срби убијани и по селима и градовима, спаљивани у црквама, или бацани у дубоке крашке јаме. Ипак, овај логор је био главно место остваривања амбициозног усташког пројекта. Јасеновац је по броју жртава био

један од највећих концентрационих логора у Европи. Ни до дан данас није утврђен њихов коначан број. Чак и на основу најниже хрватске процене, Јасеновац је у самом врху логора смрти у Другом светском рату. По својој површини, али пре свега по обиму страдања његових заточеника, од њега су већи само неколико логора у Пољској, а двоструко су мањи злогласни логори Бухенвалд и Дахау. Чак и ако бисмо оставили по страни несугласице у вези са бројем жртава, Јасеновац и даље представља најочигледнију парадигму страдања недужних људи и највеће стратиште цивила у читавој историји овог поднебља. Злочини почињени у Јасеновцу нас подсећају на обавезу да под ма којим околностима морамо уважити и заштитити неповредивост људског достојанства, слободе и живота сваког појединца.

Даме и господо,

Не можемо, а да се не осврнемо и на питање уређења и адекватног представљања меморијалног комплекса логора Јасеновац, које ни до данас није решено на исправан начин. Један од основних разлога за то је чињеница да су логорски објекти систематски уништавани и у периоду након што су усташе напустиле логор и минирале га. И овде можемо направити паралелу са немачким приступом очувања културе сећања на места страдања цивила по окончању Другог светског рата. У послератној Немачкој уложен је значајан напор да објекти нацистичких логора буду сачувани, или реконструисани, где год је то било могуће. Ове локације су претворене у места сећања и едукације, а подсећам вас да су у неким од њих, као у логору Дахау крај Минхена, организовани и судски процеси против починилаца злочина. У другим логорима, вршене су егзекуције злочинаца. У Јасеновцу је шездесетих година прошлог века изграђено спомен-подручје, делом и под притиском родбине жртава. Међутим, музејска поставка у њему никада није могла да надомести аутентичност логорских објеката и целог комплекса, укључујући масовна стратишта у Доњој Градини. Ова изложба је управо још један од напора да све страхоте Јасеновца буду презентоване како заинтересованој јавности, тако и потомцима оних народа које је усташки режим покушао да уништи у својим логорима смрти. Жртве које су пале за идеале неког бољег и слободнијег света не смеју бити узалудне. Сећање на њих је наша обавеза.

Зато је неопходно јавно и јасно осудити сваку врсту историјског ревизионизма који негира злочине о којима смо говорили, а који је у сукобу са темељним антифашистичким вредностима. Не смемо дозволити насилно нити перфидно мењање погледа на прошлост и историјске чињенице, јер се тиме релативизују и негирају геноцидне и злочиначке политике према целим народима. Уколико не негујемо културу сећања и нисмо на опрезу, ризикујемо да нам се понови трагична судбина. Улогу у томе морамо имати сви ми као појединци, али и као друштва и државе у региону Балкана, јер сви заједно као потомци и жртава и злочинаца имамо одговорност за заједничку будућност. Република Србија је пружи́ла руку помирења, а очекујемо да у данашњој Републици Хрватској имамо савезника у очувању културе сећања на Јасеновац, који мора остати симбол Другог светског рата - страдања Срба, Јевреја, Рома, антифашиста Хрвата и других нација и симбол масовног и беспримерно суровог убијања.

Овом приликом поздрављам и захваљујем се на присуству преживелим јасеновачким

логорашима, организаторима изложбе, као и свим уваженим гостима који су имали прилику да вам се обрате.

Хвала вам и нека је вечна слава жртвама Јасеновца!"

{joomplucat:2136 limit=4|columns=4}